

Asia: VN/1247/2024

Hallituksen esitys eduskunnalle luonnonsuojelulain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen hallitus on tehnyt esityksen marraskuussa 2023 voimaan tulleen RED III -direktiivin myötä tehtävistä luonnonsuojelulain muutoksista. Direktiivin luonnonsuojelulainsäädäntöön liittyvät muutokset pannaan täytäntöön 1.7.2024 mennessä. RED III -direktiivissä aikaisemmin tehtyyn RED II -direktiiviin (2018/2001) lisättiin kaksi Suomen luonnonsuojelulain soveltamisalaan liittyvää artiklaa. Lain on tarkoitus astua voimaan 1.7.2024.

Suomen luonnonsuojeluliiton paikallisyhdistys Muonion ja Kolarin luonto ry on huolissaan luonnonsuojelulakiin (9/2023) tehtävistä muutoksista sekä ennen kaikkea esityksessä olevista sanamuodoista, jotka koskevat uusiutuvien energiamuotojen tuotantoa ja niiden määrittelyä erittäin tärkeän yleisen edun mukaisesti sekä kansanterveyttä ja turvallisuutta palveleviksi.

Suomen hallituksen eduskunnalle antaman esityksen mukaan EU:n jäsenvaltioiden on varmistettava, että lupamenettelyssä uusiutuvan energian tuotantolaitosten suunnittelun, rakentamisen ja käytön, tällaisten laitosten verkkoon liittämisen ja asiaankuuluvan verkon itsensä sekä varastojen katsotaan olevan erittäin tärkeän yleisen edun mukaisia.

Muonion ja Kolarin luonto ry katsoo, että luonnoksessa käytetty lauseke erittäin tärkeästä yleisestä edusta synnyttää maaomaisuuteen liittyviä pakkolunastusoikeuksia sekä kaventaa yksilön mahdollisuuksia vaikuttaa luonnon monimuotoisuuden, ympäristön ja kulttuuriperinnön vaalimiseen sekä oikeutta terveelliseen ympäristöön ja omaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon. Täten se sivuuttaa täysin Suomen perustuslain (11.6.1999/731).

Suomen perustuslain 2 §:n 1 momentin mukaan kansanvaltaan sisältyy yksilön oikeus osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristönsä kehittämiseen. Erittäin tärkeän yleisen edun kohdalla kansalaiset ovat kuitenkin alisteisessa asemassa, koska erittäin tärkeä yleinen etu sivuuttaa yksilövapaudet ja yksilön oikeuden tehdä elinympäristöään koskevia päätöksiä.

Samalla myös perustuslain 15 §:n 1 momentissa mainittu maanomistajan omaisuusturva heikentyy huomattavasti, mikäli uusiutuvan energian tuotantolaitosten suunnittelun, rakentamisen ja käytön, tällaisten laitosten verkkoon liittämisen ja asiaankuuluvan verkon itsensä sekä varastojen katsotaan automaattisesti olevan erittäin tärkeän yleisen edun mukaisia. Kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastusta koskevan lain (29.7.1977/603) 4 §:n 1 momentin mukaan yksilön omaisuus voidaan lunastaa, jos yleinen tarve sitä vaatii.

Perustuslain 20 §:n 1 momentissa puolestaan todetaan vastuun luonnosta, sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluvan kaikille. Samaisen lain 2 momentin mukaan julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon. RED III -direktiivissä oleva määritelmä erittäin tärkeästä yleisestä edusta kuitenkin sivuuttaa perustuslaissa mainitut kohdat ja kaventaa yksilön mahdollisuuksia vaikuttaa päätöksentekoon.

Samalla se mahdollistaa myös teollisen rakentamisen luonnon kannalta arvokkaille elinalueille, ja heikentää täten merkittävästi luonnon biodiversiteettiä (Tolvanen et al. 2023). Lauseke on myös ristiriidassa jokaiselle kuuluvan kulttuuriperintöön liittyvän vastuun sekä elinympäristöä koskevan päätöksentekoon liittyvän oikeuden kanssa.

Muonion ja Kolarin luonto ry on huolissaan RED III -direktiivin vaikutuksista luonnon monimuotoisuuteen. Etenkin direktiivin 16 b artiklassa mainittu muutos, joka kumoaa uusiutuvien energiamuotojen osalta luonnonsuojelulain eläinlajien rahoitusta koskevan 70 §:n 1 momentissa olevat kohdat 1–3, ja on siten ristiriidassa samaisen lain 131 §:n 2 momentin kanssa, jossa määritellään luonnonsuojelurikkomuksen tunnusmerkit, herättää huolta.

RED III -direktiivin 16 b artiklan mukaan suojeltujen lajien häiritsemistä ja mahdollista tappamista ei pidetä tahallisenä, mikäli uusiutuvan energian hankkeessa on toteutettu tarvittavia lieventäviä toimenpiteitä, joilla pyritään estämään mahdollisimman pitkälle luonnonsuojelulain nojalla suojeltujen lajien tappaminen, häiritseminen tai muut mahdolliset ympäristövaikutukset.

Muonion ja Kolarin luonto ry muistuttaa, että tuotantolaitosten sijoittelun suunnittelussa tulisi aina ottaa huomioon luonnonsuojelulain 7 §:ssä mainittu varovaisuusperiaate. Mikäli tuotantolaitoksia suunnitellaan sijoitettavaksi luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaille alueille tai niiden läheisyyteen, luontoyhteyksien tai ekologisten käytävien alueelle tai niiden läheisyyteen, tai eliölajien kausittaisten muuttoreittien tielle tai sen läheisyyteen, tulisi toimintaan suhtautua aina luonnonsuojelurikkomuksen valmisteluna.

Muonion ja Kolarin luonto ry myös ehdottaa, että mikäli tuotantolaitoksia suunnitellaan tai rakennetaan sellaisille seuduille, jotka eivät ole luokiteltavissa luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaiksi, luontoyhteyksiksi tai eliölajien kausittaisiksi muuttoreiteiksi, tuotantolaitoksien

rakentamisen seurauksena tapahtuvia suojeltujen lajien kuolemia ei katsota tahallisiksi, mikäli ne kompensoidaan siten kuin luonnonsuojelulain vapaaehtoista ekologista kompensatiota koskevassa 11:sta luvussa ekologinen kompensatio määritellään.

Suomen hallituksen tekemä esitys RED III -direktiivistä heikentää myös luonnonsuojelualueiden, kuten esimerkiksi Natura 2000 -verkoston, suojeluastetta, koska se mahdollistaa uusiutuville energiamuodoille luonnonsuojelulain 39 §:n 2 momentissa säädetyn oikeuden rakentamiseen erittäin tärkeän yleisen edun nimissä. Samalla se kumoaa luonnonsuojelulain 83 §:n vaikutukset uusiutuvan energian hankkeiden kohdalla.

Muonion ja Kolarin luonto ry arvioi, että voimakkaasti ihmistoiminnan vaikutuksesta muuttuneisiin, laajalti avoimiin ympäristöihin sijoittuvien uusiutuvan energian hankkeiden voidaan katsoa olevan erittäin tärkeän yleisen edun mukaisia vain silloin, kun hankkeella ei arvioida olevan heikentäviä vaikutuksia luonnon monimuotoisuuteen paikallisesti tai kansallisesti sekä yksin tai yhdessä muiden uusiutuvan energian hankkeiden kanssa.

Muonion ja Kolarin luonto ry katsoo, ettei ole olemassa tutkittua tietoa, joka vahvistaisi yksiselitteisesti uusiutuvien energiamuotojen palvelevan kansanterveyttä ja turvallisuutta. Yhdistys ei myöskään allekirjoita näkemystä, jonka mukaan uusiutuvan energian tuotantolaitosten suunnittelun, rakentamisen ja käytön, tällaisten laitosten verkkoon liittämisen ja asiaankuuluvan verkon itsensä sekä varastojen voisi määrittellä automaattisesti olevan erittäin tärkeän yleisen edun mukaisia.

Muonion ja Kolarin luonto ry haluaa myös saattaa ympäristöministeriön tietouteen, että Suomen hallituksen eduskunnalle esittämässä luonnoksessa esitetty määritelmä uusiutuvan energian hankkeiden erittäin tärkeästä yleisen edun mukaisesta luonteesta mahdollistaa uusiutuvan energian tuotantolaitosten ja siihen liittyvän infrastruktuurin rakentamisen lähes rajoitteita. Tämä koskee myös luonnonsuojelualueita, valjastamattomia virtavesiä, niiden patoamista sekä patoamiseen liittyvien uusien patoaltaiden rakentamista.

Yhdistys painottaa, että hallituksen luonnonsuojelulakiin ehdotetut muutokset rikkovat räikeästi Suomen valtion kansainvälisiä sopimuksia, kuten esimerkiksi YK:n biodiversiteettisopimusta sekä EU:n biodiversiteettistrategiaa. Esitys on myös ristiriidassa perustuslain (11.6.1999/731), luonnonsuojelulain (9/2023) sekä poronhoitolain (848/1990) hengen kanssa, koska erittäin tärkeä yleinen etu on riittävä syy rajoittamaan myös poronhoitoa elinkeinona.

Muonion ja Kolarin luonto ry:n mukaan uusiutuvan energian rakentamisen voidaan katsoa olevan erittäin tärkeä yleinen etu ainoastaan rajoitetuilla nopean kehittämisen alueilla, mutta niiden ulkopuolella sitä ei tulisi ottaa lainkaan käyttöön. Yhdistys haluaa muistuttaa, että perustuslaki on kaiken lainsäädännön ja julkisen vallan käytön perusta, josta löytyvät suomalaisen kansanvallan

keskeisimmät pelisäännöt, arvot ja periaatteet. Tästä syystä yhdistys myös vaatii, että RED III -direktiiviä koskeva käsittely on vietävä kokonaisuudessaan perustuslakivaliokunnan käsittelyyn ennen muuta jatkokäsittelyä.

Lähteet

Tolvanen, A., Routavaara, H., Jokikokko, M. & Rana, P. (2023). How far are birds, bats, and terrestrial mammals displaced from onshore wind power development? – A systematic review. *Biological Conservation*, 288, 110382. Elsevier. Amsterdam.

Asikainen Martti
Suomen luonnonsuojeluliiton Muonion ja Kolarin luonto ry -
Varapuheenjohtaja Martti Asikainen